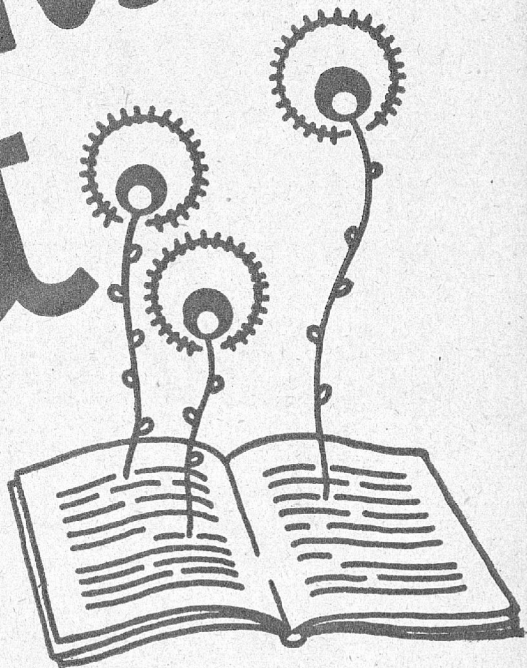

4

Yenski svet

L. XI.

april 1933

SLATINSKE TABLETE ZA HUJSANJE

so sestavljene iz zdravih mineralnih soli in neškodljivih, toda zelo učinkovitih praškov in ekstraktov zdravilnega rastlinstva. Vse te izbrane sestavine delujejo jako poživljalno na človeški organizem, ne vsebujejo nikakih škodljivih snovi in so tako za nemoteno delovanje srca, ledvic in ostalih organov popolnoma neškodljive.

Dietetične slatinske tablete za hujsanje

odstranjujejo na najprimernejši in edino priporočljivi način vse, posebno pa neprijetne in nelepe zunanje znake čezmerno debelosti, razkrajajo in raztope preobilno mast na telesu, podbradku, vratu, trebuhu, stegnih, bokih, trebušni mreni, čreвах, ledvicah itd.

Abnormalna teža telesa prične postopoma padati, telo postane prožno, ves organizem pridobi na svežosti, elastičnosti in mladostnem občutku.

Težina Vašega telesa se zmanjša tekom 1 leta za 8 do 14 kg.

Dietetične slatinske tablete za hujsanje

dobite v vseh lekarnah, in sicer doza s 100 tabletami za Din 46—, velika z 200 tabletami za Din 74—, kjer jih pa ne bi dobili, se obrnite direktno na proizvajalca:

Lekarna Mr. L. BAHOVEC

Ljubljana, Kongresni trg

Povprašajte pri Vaših znancih in povedali Vam bodo, da so najtrpežnejši trajni kodri izvršeni

v damsko
česalnem salonu **Gjud Aleksander**

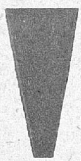
(poleg kina Matice) Ljubljana - Kongresni trg št. 6

Manufakturna
trgovina

Fabiani & Jurjovec

Ljubljana
Stritarjeva ul. 5

Da je najsolidnejša
domača konfekcija
in najbogatejša
izbira blaga za
damske plašče,
kostume in obleke,
krzna itd. itd. itd.

A. PAULIN

Ljubljana, Kongresni trg 5

je mnenje vseh, ki so
se o tem pričrli

ŽENSKI SVET

APRIL 1953

LJUBLJANA

LETO XI - 4

BOŽENA VIKOVÁ-KUNĚTICKÁ

Marija Omeljčenkova — P. H.

Božena Viková - Kunětická je v vrsti najznamenitejših čeških žen: je članica Češke akademije znanosti in umetnosti, bila je med prvimi poslankami ne samo na Češkem nego v vsej srednji Evropi, bila je, članica revolucijske češke nar. skupščine od l. 1918.—1920., je do danes predsednica osrednjega odbora nar. demokratskih žen ter delovna članica raznih kulturnih in narodnih društev. Njeno obsežno književno delo pripada XIX. in XX. stoletju.

B. V. Kunětická se je rodila l. 1862. v Pardubicah kot hčerka malomeščanske družine Novotnih. Ze v deklških letih jo je živo zanimalo življenje v malomestnem ozračju, v katerem je sama zrastle, in rano je pokazala tudi nadarjenost za umetno t. Njeno prvo hrepenenje je bila dramatika. V mladih letih se je izkazala dobro igralko na diletantskem odru, pozneje je nastopala tudi v Narodnem divadlu, kmalu pa je opustila ta poklic in je posvetila življenje književnosti in družini.

Literarno delo je začela z drobnimi povestmi in novelami iz življenja malomestnih in kmetijskih ljudi. To so realistične žanrske slike, v katerih je s humorjem in potankim sočutjem naslikano vsakdanje življenje malih ljudi; so epizode, iztrgane iz ogromne celote življenja, čisto preproste, a zanimive. („Kapital pani Zuzejkové“.)

Pisateljica realistično popisuje usodo ljudi v trdih obmejnih krajih, saj je sama zrastle med tem umolklim prebivalstvom in v njegovi prirodi ter je z vso dušo navezana nanj. Na obmejnih potovanjih je sama videla, kako češki otroci odmirajo narodu. „Tam doli na Češkem plačemo po takih otrocih, kakor da bi umrli...“, je rekla neki materi ondi v gorah. In glej: te besede so zbudile staršem narodno zavest in otroci so bili ohranjeni narodu. Ti kraji so drugi junak v vseh povestih in romanih Kunětické.

Življenjsko dozorevanje ji prinaša tudi jasno gledanje na življenjska vprašanja. Predvsem jo zanimajo odnosi med možem in ženo. Bolestno

preživlja problem žene-matere, bridkost ponizane ženskosti: „Letela sem po vsemirju in lovila nevidne atome, iz katerih je nastalo življenje. V meni je zrastle žena, žena, ki je prehodila vekove, da bi spoznala važnost in smoter svojega življenja.“ Tako so nastali njeni romani: Medrická, Minulost, Justina a Holdanová, Vzpoura (Upor) in Pán (Gospod), ki so vzbudili živo polemiko v tisku in javnosti radi zagovarjanja ženske svobode, radi problema svobodnega materinstva in enakopravnosti žene predvsem v etičnem smislu. Že v tisti dobi, t. j. koncem XIX. stoletja, razlikuje Kunětická dva tipa žen: „Eden je zmožen samostojnega življenja, ker ga v to vodijo ali silijo duševne sile in sposobnosti; drugi, ki tvori doslej večino v ženskem svetu in je ali odgojen v tradiciji ali je resnično šibkejši, potrebuje v življenju opore. Ne bilo bi prav, da bi prve pri zahtevah in opravičenem razmahu povlekla za seboj tudi druge. Za te je zakon edino pravo zavetje, ki štiti dejavnost njih duha in ustreza njih zahtevam.“ (Medrická.) „Take žene se ne zanimajo za javno življenje“. „Zato sem mati, da bi dojila in negovala... Z deco vstajam, legam, jem, molim, delam... Mislim, da sem se rodila samo zato, da bi odgajala svojo deco... „otroci ne jemljejo moči, ampak jih celo dajejo.“ (Minulost.) „Zakon je resnično najvažnejša zveza, ki si jo sploh moremo misliti. Ni mogoče napraviti moralnejše in dostojnejše skupnosti, kakor je to spojenje moža in žene, ki traja do smrti, ugonablja tisoče, a tudi dviga tisoče človeških življenj.“ (Ibid.) „Svobodna ljubezen, nešmotrena, samo za ustrežanje strasti, ne zadovolji duše, nego jo uniči. „Ljubila sta se Ema in Valesky z ljubeznijo, ki pije mozek in ledeni dušo“. (Ibid.) Zato se je ta žena, ki je imela nemirno dušo, ki je prevarala moža in se vdala strasti, prebudila ob smrti svojega otroka: „Predobro je vedela, da se je njena nemirna duša umirila in ukrotila s smrtjo Zdenkovo.“ (Ibid.) Pisateljica odpusti padli ženi radi njenega velikega trpljenja in da taki ženi varnost in cilj življenja samo v pravilni družini. „Jasno je vedela, da je samo v njeni družini, v pogledu njenega moža, v smehljaju njenega otroka edina pravica njenega življenja.“ To je tip žená, ki potrebujejo opore. V Medricki, Justini Holdanovi, Vzpouri so glavne junakinje žene drugega tipa. „Samostojnim ženam, ki ne potrebujejo moške opore in zaščite, je potrebna popolna svoboda in vse pravice brez katerihkoli pogojev. Nič polovičarskega in nepopolnega! Njih odnos do družbe se kaže v nenaravnih in meglenih svetlobi, dokler se v ženi na prvem mestu ne uvažuje mati brez ozira na njeno razmerje do moža, s katerim je postala mati... Nič ne sme lomiti njene moči, da bo mogla vzgajati svoje dete. Ne mislim tu samo gmotnih sredstev, nego tudi npravna. Samostojna žena je sama v sebi celota, in zanjo morajo biti povsem drugi družabni in npravstveni zakoni. Ona si je svesta popolne odgovornosti. Družba nima pravice, nadzirati njeno privatno življenje, hujskati proti nji, jo ovirati in ubijati njeno samozavest. Družba mora gledati pot materi in detetu in lajšati življenje obema. Da bi žena plačala samostojnost s svojo ženskostjo, spoštovanje družbe s smotrom svojega

življenja, ki ga je nakazala priroda, to se mi zdi v velikem nesorazmerju.“ (Medřícká.)

Pisateljica obsoja družbo, ker preganja ženo radi svobodnega materinstva. Ko je svet zvedel, da ima Medřícká razmerje z Daškom, se je zgedoval nad njo in šolska oblast jo je odstavila. „Medřícká, samozavestna in močna žena, nova, moderna žena, je bila prežeta z mislijo, da dela za svojo samostojnost in bodočnost, v kateri bi si morala poiskati častno in svobodno mesto za eksistenco in za svoje duševne sposobnosti.“ V 90 letih minulega stoletja je bila ta misel Kunětické v Evropi, posebno pa v Avstriji jako drzna in revolucijska!...

V XX. stoletju je etika seksualnega življenja žene aktualni problem ne samo feminizmu, temveč vsemu človeštvu. Tipologijo žene so sedaj določili najznamenitejši strokovnjaki in priznavajo dva glavna ženska tipa: pikniko, roditeljico naroda in plemena, ter interseksualko, po narodi sposobno za intelektualno delo, ki sicer ostane žena, s svojo ženskostjo, a je ozki krog zakona ne zadovolji in hoče u vrednotiti svoje duševne sile še v javnem in kulturnem življenju. Tudi Kunětická čuti že v tistem času, da mora žena hoditi svojo lastno pot, rasti s svojo lastno silo in sama iskati luč, lepoto, resnico in pravo čisto ljubezen ter delati za osvobojenje človeka in človeštva iz suženjstva laži in predsodkov.

V romanu „Pán“ izraža Kunětická svoj močni in burni protest proti dvojni morali, proti fizični in npravstveno onečaščenemu zakonu, ki ga zagreši mož s seksualnim življenjem pred ženitvijo. Ta roman je histričen krik, strašna bol žene, ki vidi v vsaki ženi, ki je v družbi njenega moža, njegovo ljubico, in sicer tako ponižano v njeni ženskosti, kakor je ponižal tudi njo samo. V romanih Kunětické je vobče malo dejanja, a več psiholoških postav, toda „Pán“ je samo bolesten krik ženske duše. „Kakšen je bil odnos do njega in kakšen do vseh onih, ki so se umaknile, ko sem se mu naključila jaz? Stala sem stlačena v ogromno maso ženskih teles, ki ni bila več skupina nego celota in je bilo vsako telo sestavina in pogoj. Vsako hrepenenje mojega moža, vsak poljub, vsak njegov dotikljaj je pripadal tej veliki celoti ženskih teles, katerih ni mogel vseh obseči in jih je obsegal tedaj v meni, v Zofki, v dami s srebrnim ročajem pri solnčniku, pa še v marsikateri drugi sestavini tega ogromnega ženskega telesa, ki je živelo, dihalo z enotno ženskostjo... Najstrašnejše je bilo to, da sem takrat čutila prikovanost in odvisnost od telesa, kateremu sem pripadala... Iluzija je bilo moje dviganje, iluzija moj prestol, moja duševna zarja“... Mož, njen gospod, je imel tudi v njunih medenih tednih druge ljubice. „Ljubezen se je končala na križu in tisti, ki je davil, je zmagoslavno rjovel. Dokončamo!“... In ko je začutila, da bo mati, je mislila: „Ne živi li nekje stvor z veliko glavo, ali drugi, zdrav in močan, ki išče vas, gospod, med neznanimi imeni?“ Saj ni vedela, če niso morda še kje otroci, spočeti od njenega moža?... Groza spreletava čitatelja, ko bodoča mati, ljubljena soproga, zagleda svojega moža s prostitutko in to peti mesec po poroki...

Tako je pisateljica prelila v besedo najbolestnejši krik ženske duše nad dvojno moralo, da bi bodočnost prinesla ozdravljenje ljudstvu, da bi ne iskala lepote in čiste ljubezni samo žena, nego tudi mož in da bi oba tvorila skladno celoto v čistem zakonu, posvečenem ali svobodnem.

Kunétičká ni opustila ljubezni do gledališča in je napisala več seloiger. Kot najboljša slika dekliskih značajev, slika mladostnice feministke in dozorevajoče v ženo, je veseloigra „Cop“ (Kita). Tenkočutna, navdušena, odkritosrčna Vera, študentka medicine, ni nehala biti žena, le poglobila se je in osamosvojila. Goreče se udeležuje vsakega boja za pravico in veruje v njeno očiščujočo silo.

Manja, doraščajoča v ženo, je ljubko dekle ob največjih duševnih preobratih... Njeno glavico teže različne misli in duša se ji izliva v čustvih. Jezi jo, da pred njo nekaj skrivajo kakor pred otrokom: „Ali je svet tako umazan, da morajo skrivati pred otroki, da bi ne vedeli o tem?..“ Jezi jo pa tudi njena kita, simbol detinstva, nevednosti in nečesa hinavskega. Odrezala si je kito in je vesela, da ni več dete. V resnici je pa le ostala tista lepa dozorevajoča deklica-dete. Manja je samo amputirala kito predsodkov, tradicij in laži. Odrezana kita je postala simbol upora in zmage mladega modernega zavednega dekleta.

Enodejanka „Holčička“ (Deklica) riše dramo dozorevajoče deklice, ki jo je zasnubil mož pri petdesetih letih. Videla je v njem junaka, potem pa je spoznala, da se je le delal takega; zahteval je čistost samo od nje, ko mu je pa rekla, da ve o njegovih prestopkih, je izkušeni petdesetletni mož pobegnil od šestnajstletne deklice, „ker se mu je zdela pokvarjena v tem, da je poznala resničnost njegovega predporočnega življenja.“ Zdi se, da je ta psihološka drama v svoji prirodi nepopolna, toda dejanje je zelo živo.

„Lidé“ (Ljudje) je gledališki komad iz življenja čeških špiritistov, „Přítěž“ (Balast) pa realistična veseloigra iz ozračja srednje inteligence, kjer se mora žena zanimati za možovo delo in se ga udeleževati, da bo družina preskrbljena.

Kunétičká je poskusila naslikati nekaj moških likov (Po vsem, Silhuetty mužů), toda postave mož so nekako blede; vse pa se shajajo v skupni točki: v zakonu iščejo srečno življenje, zakon jih očiščuje.

Zelo zanimive in samonikle so njene ne velike študije o literaturi, gledališču, verstvu in ženskem vprašanju ter govori iz početne dobe njenega političnega udejstvovanja.

Po zaslugi sedanje senatorice Františke Plamínkové, takrat še mlade učiteljice in energične feministke, so češke žene v prvem volilnem boju l. 1912. napele vse sile, da bi bila v deželni zastop izvoljena žena-poslanica. Plamínková je bila že l. 1907. ugotovila, da imajo po vol. redu iz l. 1861. na Češkem tudi žene enako pravico kakor moški: biti izvoljene za poslanke. Osnovale so odbor za žensko vol. pravo, ki je z veliko odločnostjo vodil volilno gibanje. (Plamínková je šla n. pr. v 14 dneh sedemkrat v Nimburk pri Pragi, tako da človek ne ve,

kdaj je kaj spala: ponoči je potovala, podnevi učila v šoli v Pragi.) Češka javnost je razumela svojo nalogo in 14. jun. 1912. je bila v nimburskem okraju izvoljena Božena Viková-Kunětická, prva poslanka, prva ne samo na Češkem nego tudi prva v srednji Evropi. Vsa Evropa se je takrat zanimala za češki narod, ki se je kulturno tako dvignil, da je priznal ženi enakopravnost z možem. C. kr. namestnik Thün, žal, ni potrdil mandata prve češke poslanke, toda volitev žen l. 1912. je bila vendar svetovni dogodek.

Kunětická se je kot prvoboriteljica za ženska prava s svojim gorečim zanimanjem za žensko vprašanje v tisti dobi približala mednarodnemu feminističnemu pokretu, ni pa se strnila z njim, ker ni verovala v njegovo iskrenost: žene se zavzemajo za enakopravnost, a ne vidijo, da so čeli narodi zatirani in brezpravni!

Na mednarodnem kongresu za žensko vol. pravo v Münchenu je Kunětická v krasnem govoru očitala Nemkam, kako brezpravni in zatirani so slovanski narodi v Nemčiji in Avstriji. „Vprašanje malih narodov je neizogiben pogoj kateregakoli mednarodnega gibanja... Narodu se ne sme ukrasti pravica do življenja. Posebno žene kot ustanoviteljice družine in plemena ne morejo dopustiti, da bi vladajoči narodi izkoriščali in usuznjali matere in deco malih narodov.“ V imenu te pravice je pozivala k obrambi Slovakov, Rusinov, Slovencev, Srbov in Hrvatov, ki so bili tako kruto zatirani. „Tendenco političnih sistemov se usmerja proti napredku in kulturi... Tako se je zgodilo, da nima procvitajoči slovenski narod v Istri niti ene šole.“ Kot poslanka slovanskega češkega naroda je morala Kunětická v mednarodnem ženskem gibanju prevzeti odgovornost za krvne odnose, ki so vezali češki narod z izmučenimi slovanskimi odrastki v Avstroogrski (Vyznání — Izpoved). Prav tako je hotela govoriti tudi na ženskem kongresu v Budimpešti, kamor jo je bil povabil pripravljalni odbor; ker je pa zahtevala, da bi smela govoriti češko in v takem smislu kakor v Münchenu, ni dobila vabila za kongres. Podala je potem svoj protest inozemskim delegatkam, ki so prišle tudi v Prago 1913. Tako je Kunětická pokazala svoje iskreno slovanofilstvo.

Zadnje čase dela zlasti med češko manjšino v ponemčenem ozemlju, pa tudi s književnostjo se še bavi. Njeni nazori o svobodnem materinstvu so se sedaj nekoliko spremenili, ker je spoznala težke materialne neprijetne samostojne matere in nedozorelost sodobne družbe. Živi v družini svoje hčerke na kmetih in piše lepe pravljice za vnukinjo.

Češka javnost vseh strank in zlasti češke žene so lani s priznanjem počastile sedemdesetletnico ljubljene pisateljice in prvoboriteljice za žensko enakopravnost. Vsi so ji želeli, da bi se še „dolgo let veselila solnčnega življenjskega vremena in da bi doživela lepše čase čehoslovaške matere“ (Ženská Rada). Tudi me ji želimo to; pa še ji želimo, da bi doživela popolno osvobojenje vseh slovanskih narodov.

Literatura: Spisi Vikove Kuněticke; romani (Medřicka, Justina Holdanová, Minulost, Vzpoura, Pán); zbornik pripovedk (Před lety, Z cest); Silhuetty mužů, Po všem i. dr.; igre (Holčička, Cop, Lidé), študije in govori; druga manjša dela (Má lásko [Moja ljubezen], Za vetrem i. dr.).

IZ KNJIGE: IGNOTA: MÁ LÁSKO

Božena Viková-Kunětická — P. Hočevárjeva

SENCA

O vem, sedaj ne misliš name! Na tvojem čelu je senca nekoga, ki se je ustavil v tvoji duši. V duši imaš svetlobo, ki izdaja tvoje tajne.

Kdo neki je v tvoji duši? O, vem, da sedaj ne misliš name, čeprav mi gledaš v oči. Žena se je postavila med mene in tvojo ljubezen. Žena, ki ti je vrgla senco na čelo in zasenčila svetlobo tvoje ljubezni... Ne, nikar ne govori sedaj! Tvoj glas bi bil kakor ton odnehane strune in ne bilo bi v njem ne spevov ne sladkih solza. Ne glej me s pogledom, ki se izgubi prej, nego prodre v mojo dušo! In pojdi od mene, da ne bom videla tvojih ustnic, na katerih je usmev človeka, ki se zagovarja.

O vem, sedaj ne misliš name! In trpim zato. Trpim, ker tvoja ljubezen sveti na ženo, ki se ti je tiho postavila v dušo, da bi ti vrgla senco na čelo, ki ga ljubim. Trpim, ker jo vidim, medtem ko ti tajiš njeno navzočnost. Trpim, ker ne moreš preprečiti, da bi tvoja ljubezen ne svetila tudi tja, kamor ne moreš pronikniti, in trpim, ker nimaš moči, da bi jo ugasnil in bi tujka prišla v temo ter ne našla, kar je iskala: bolelost mojo. —

RESIGNACIJA

Ne, nečem imeti vsega! Ne, nečem razsipavati sreče! Ker je mnogo takih, ki sede ob poti in iztegujejo dlan, da bi vsaj solza kanila nanjo.

Ne, nečem imeti vsega!

Kajti, ljubezen moja, meni je toliko ostalo! Svetovi, ki jih nihče ne prehodi razen mene, lepota, ki je nihče drugi ne pojmi, samo moja duša, svetloba, proti kateri nihče ne izteguje rok, klečec v ponižnosti, kakor bi klical Boga.

Ne, nečem imeti vsega!

Ljubezen moja, ob poti sedi toliko mučenicov, katerim zadostuje solza, ki jim je kanila na dlan! Jaz pa imam zvezde nad seboj, ki zamigljajo, ko pogledam nanje, in imam ceste v parku, ki se daljšajo, ko hočem v veke hoditi po njih, in imam vrbovo šibico, ki prebudi stoletja zakleta življenja.

Ne, nečem imeti vsega!

Bodi miren, ljubezen moja. Tudi drevo imam, ki ga lahko objamem, kadar hočem slišati svoje srce na drugem bitju in zapreti oči, kakor bi me ti poljubljal, čeprav ne stojiš več daleč.

Ne, nečem imeti vsega!

Od sramote bi zardela pred njimi, ki sede ob potih s proseče iztegnjeno dlanjo in ki jim je sočutje bogastvo.

Ljubezen moja! Bodi miren! Nečem imeti vsega.

NA SPREHODU

Ne pojdem po tistih krajih, koder sva hodila. Čeprav sem šla od doma, da bi jih obiskala kakor grobove dragih.

Bolest me je gnala k njim. Bolest, ki jo je treba užiti do poslednje kaplje, da ne bo mogla rasti in gristi.

Šla sem, da bi obiskala mesta, koder sva hodila, a nimam moči, iti tja.

Nekje je stala beračica, ki sva ji s smehljajem dajala miloščino, ona pa je naju gledala tako ljubeznivo kakor mati.

Ta žena je gotovo umrla — —

Na drugem kraju je bil jezdec na konju, zamišljeno je stal in zrl v solnčno svetlobo. Ti si rekel, da ga ni mogoče pozabiti, kako je zamišljen stal v solncu, ko sva šla mimo in se držala za pod pazduho pa verovala v srečo.

Tisti jezdec gotovo več ne stoji ondi in praznosta bi zevala po njem.

Na tretjem? Kaj je bilo na tretjem, ljubezen moja? — —

Povsod pa si bil ti! S svojimi dotikljaji, ki so božali, s smehljaji, ki so poljubljali, s pogledi, ki so govorili.

Ne bom hodila po krajih, koder sva hodila.

Tiho se vračam s sprehoda in si domišljam, da bi našla, če bi šla tja, koder si hodil ti, ljubeznivo beračico in jezdeca na konju in bi midva šla skupaj, držeč se za pod pazduho, verujoč v srečo. —

PRED ODHODOM

Kam hočeš zopet iti, Ignota? Štiri strani sveta so: zapad, vzhod, sever, jug.

Povsod boš našla kraj, odkoder se boš vrnila s sklonjeno glavo. Treba se je vračati, Ignota.

Kam hočeš zopet iti?

Izlegni roko in čakaj, da jo kdo prime. Pa zapri oči in se daj vodo. Štiri strani sveta so: zapad, vzhod, sever, jug, a ti greš lahko kamorkoli: samo tista tiha roka, ki te bo vodila, ti bo jamstvo za življenje.

Izlegni roko, Ignota, to ti svetujem pred odhodom.

Če me ne poznaš, vedi, da sem tvoja dobra vila sojenica. — — —

LIST

Ignota!

Samo močni lahko trpé — pomni!

Samo močni, Ignota, da bo bolest imela pravico do obstoja.

Niti ti niti jaz ne moreva bolesti odkloniti za ceno edine solze — edine solze — Ignota — ti to veš!

In vedi, Ignota:

Sreča je — življenje dati.

Ljubezen je — žrtve doprinašati.

Življenje je — vse razumeti.

Bodi srečna! Ljubi! In živi! Za ceno edine solze — ti to veš, nimava pravice midva, ki sva močna, odklanjati bolest.

TRI SESTRE

† Zofka Kveder — Demetrovičeva

Nadaljevanje

Cirila je od nekdaj živela svoje posebno življenje. Zjutraj, predno se je odprla pošta in prodajalna, je večkrat hodila po vaseh okrog svojih bolnikov ali pa je bila pri maši, ne samo v župni cerkvi v vasi, nego tudi v trgu, kamor je bilo nad uro hoda. Potem je prišla domov in tiho opravljala svoje delo. Zvečer je zopet izginila na daljše samotne sprehode in se spotoma oglasila v kakšni bajti, da kaj pomaga ali svetuje.

„Skoda, da je naš zdravnik v trgu star in oženjen,“ se je smejala včasih stara mati. „Naša Cirila bi bila kakor ustvarjena za zdravnikovo ženo in pomočnico.“

„Toda stari materi ni bilo všeč, da je bila tako pobožna.“

„Vse kar je prav. Kar je Malka premalo, si ti preveč. Saj nisi župnikova ali kaplanova sestra, katerim se spodobi, da najdlje klečijo v cerkvi in po naših vaseh oponašajo svetnice božje. Zinka je najmlajša, pa še najbolj živi s pravo mero na vsako stran. Bog že ve zate, če se mu tudi ne vsiljuješ vsak dan. Pa te bo že minilo, ko se omožiš in boš imela otroke in druge skrbi. Čez teden se brigaj za pozemeljske reči, ko nas je Bog ustvaril na zemlji in ne na mesecu ali na kakšni drugi zvezdi. Za krščanskega človeka je zadosti, če hodi v cerkev vsako nedeljo in takrat misli na drugi svet. Ko boš kdaj v nebesih, se tudi ne boš vedno obračala na zemljo. Če bi nas Bog hotel imeti vedno nad oblaki, bi nam ustvaril krila, tako pa s težkimi nogami po zemlji stopamo. Zemlja nas hrani in redi; tudi njo je Bog ustvaril in za nas, pa je prav, da jo ljubimo in spoštujemo. Ko bomo duhovi, se bomo že vzdignili nad njo, zdaj pa živi na tem svetu, kamor te je postavil Bog!“

Tako je godrnjala stara mati. Skrbela je, da sta bila hlapec in dekla poštena, da sta o Veliki noči opravila spoved in hodila v nedeljo k deseti maši. Sama je hodila k rani maši s poštarico in štacunsko gospodično in je pazila tudi nanju, da živita, kakor se spodobi njunim letom in njunemu stanu.

„Imam rada zdrave in pošteno vesele ljudi. Dobre kristjane, ne pretirane. Vsa pratika je že polna svetnikov in to je zadosti. Kaj bi se povzdigovali,“ je modrovala starka. „Tisto bodimo, kar nam je sojeno. Bog naj nas varuje greha, pa tudi takega pobožnega napuha, ki misli, da je več, kakor so drugi ljudje, ker ima žulje na kolenih namesto na rokah.“

To jo je pomirilo s Cirilo, da je bila urna za delo. Res ji v kuhinji ni dišalo in v gostilni ni imela obstanka, ampak starka je vedela, da ima vsak rad kaj drugega: eden težko delo, drugi bolj fino. Cirila je vodila račune v prodajalni in vse je znala na pošti. In si je mislila starka, da jo pošlje v Ljubljano, da napravi izpit, če ostane na domu, a je še čakala, ker se še ni vedelo, katera ostane na domu in katera

se omoži drugam. Starka je imela najraje Zinko, ker je Zinka edina imela rada krave in teleta in konje in perutnino.

„Gospodinja na takem domu se mora spoznati na ognjišče in dvorišče, drugače bi šlo lahko vse narobe,“ si je mislila starka. „Pa še počakam leto ali dve, da vidim, kako Bog obrne.“

Brez skrbi je bila starka, a starejši vnukinji sta si že izbirali pota, ki so vodila daleč proč od starega doma.

Cirila se prve dni ni zmenila za mlada tujca. Igralca! — to je bilo tako daleč od njenih misli. Čisto tuj, nepoznan in nezaželen svet. Še radovedna ni bila, kakšni ljudje so to, igralci, in kakšno je njihovo življenje.

Pa je nekega večera zamišljeno hitela skozi gozdček dol k župni cerkvi. In je na stezi skoraj trčila v človeka, ki je tiho prihajal po mahovju, tudi v mislih kdovekje.

Oba sta se prestrašila.

„Oprostite!“ je zajecjlala in pobrala mlademu možu klobuk, ki se je zakotalil v grm.

„O, gospodična!“ je zardel.

„Ali se radi sprehajate po gozdu?“ ga je vprašala.

„Da, nad vse imam rad gozdno tišino in samoto. Tukaj me nihče ne moti v mojih žalostnih mislih.“

„Žalostnih?“

„Da, žalostnih.“

„Zakaj žalostnih?“

„Razočaran sem. Postavljen na pot življenja, ki je tuj in težaven mojemu značaju.“

„In zakaj ne izberete druge poti?“

„Težko je to in zame že nemogoče. Rojen sem takorekoč na gledališkem odru in sem bil igralec, predno sem znal čitati in pisati. Potem človek iz navade ostane tam, kjer stoji. A vedno bolj zoprno mi je, samo da je prepozno zame, da bi izbiral in izbral kaj drugega.“

„Zakaj?“

„Strt sem. Izčrpan. Bolan.“

„Morda bi bilo pa le mogoče?“

„Prepozno! — Če bi vedel za tih samostan v gorah ali ob morju ali ob kakšnem jezeru, bi šel tja in prosil: služabniki božji, usmilite se nad mojo mladostjo, ki je že posvečena smrti. Odprite mi vrata, dajte mi zavetja, da v miru božjem čakam zadnje ure! — Toda jaz ne vem za tak samostan in če bi vedel, bi me ne vzeli, ker danes tudi redovniki sprejemajo v svoje vrste samo zdrave ljudi. Ni pribežališča za človeka, strtega in trdnega, kakor sem jaz. Umrl bom morda v kaki glupi maski. Zrušil se bom na odru pred očmi ravnodušnih ljudi in izkravavel bom v kakšni tesni umazani garderobi. In še šminke mi ne bodo utegnili zbrisati z obraza, predno izdahnem.“ Govoril je trpko, neizmerno otožen. Govoril je, o čemer je razmišljal vse te dni po samotnih sprehodih, v tihih majskih gozdovih.

Zaskalelo jo je v dno srca, kakor se ji je zasmilil.

„Ali verujete v Boga?“ je vprašala.

„Verujem.“

„Hočete z menoj v cerkev k majski pobožnosti?“

„Hočem, — čeprav zame ni tolažbe.“

„Pojdite! Poskusite! — Naredite svojo dušo majhno in skromno in ponižno in otroško.“

„A vi, a vi, kako molite, česa prosite Boga?“ je vprašal.

„Molim pobožno, a večkrat tudi raztreseno. A česa prosim Boga? —

Da bi mi prisodil lepo življenje, ki bi bilo mnogim ljudem na korist. Da bi me izbral za kako posebno vzvišeno nalogo in da bi me že na zemlji obsijal žarek plemenitega in svetega večnega življenja, da bi ga nosila v srcu in dajala vsem tolažbe potrebnim, da bi jim bilo vse lahko in vse lepo,“ je govorila z neko posebno čudovito gorečnostjo duše.

In ji je rekel v prelepo dehtečem majskem gozdu, kjer so rastle v senci prebele šmarnice in so čudovito dišale: „Gospodična Cirila, če vam smem reči, — vi že nosite ta sveti žarek v sebi in tudi mene je obsijal in lažje mi je. Pojdiva v cerkev in bom pokleknil in molil, da me Bog usliši, da bi bil vreden, da sem vas srečal v življenju in sprejel tolažbo od vas v svoji žalostni zapuščenosti. Da ne obupam.“

Od takrat sta se večkrat srečavala v gozdovih in hodila skupaj v cerkev.

Čudno oddaljeni od sveta so bili njuni pogovori.

Jan se je res pripravljaj na smrt.

„Če bi bil zelo bogat in bi živel skrbno in se zdravil po sanatorijih, bi morda še živel nekaj let: dve leti, kvečjemu tri leta. Tako pa je teh šest tednov v vašem kraju zadnji oddih pred smrtjo.“

„Ali vam je žal, da ste tako mladi že bolni na smrt?“ ga je vprašala. Prosil jo je namreč, naj se nič ne pretvarja pred njim, in obljubila mu je, da bo o vsem govorila naravnost in brez laži.

„Ni mi žal, saj sem vam že kolikrat rekel. Oče in mati sta umrla mlada za jetiko, pa že dolgo vem, kaj me čaka. Življenje mi je dajalo malo lepega, pa mi smrt ni strašna. Nisem bil brez talenta, ampak tistega velikega ognja, ki gori v duši velikega umetnika, nisem čutil nikdar. Samo želel sem si ga, ali nikdar dosegel. Že zdavnaj vem, da je krog mojega delovanja ozek in nezaten. Ne rečem, da me to spoznanje ni bolelo, ampak ta rana se je zarasla. Sploh so utihnile vse velike želje v meni. Daleč po svetu sem prišel še kot otrok in mnogo sem videl ljudi, mnogo težkega, mnogo nezasluzene nesreče. Koliko resničnih tragedij sem videl! Koliko dobrih ljudi, strih pod kolesi neusmiljene usode. In sem se navadil na skromnost. S kakšno pravico smem zahtevati več sreče zase, kakor so je drugi dobili. S sestro se imava rada od mladega in ta vez je bila vedno lepa in nežna. Pomagava drug drugemu, a oba sva trudna, zbegana otroka, ki bi si rada odpočila.“

„A mene zanima, kako ste našli Boga? Povejte mi!“

„Vidite, v vsakem človeku je želja za lepoto in išče jo, dokler je ne najde. Po tistih malih gledališčih po deželi in po predmestjih, na katerih

sva nastopala s sestro, je bilo tako malo lepote! Nasprotno! Neka žalostna smešnost, smešna revščina. Zlate krone iz papirja, dragocenosti pobarvano steklo, kulise stare in polomljene, kraljevske obleke oguljene in zakrpane. Prazno so bobnele velike besede pred debelimi mesarji, pred čevljaricami in krojačicami in kuharicami v nedeljskih oblekah, pred občinstvom, ki se je smejal, kadar bi bilo moralo jokati. A stokrat smešen sem bil jaz, ki sem naivki, ki je dišala po čebuli, zatrjeval, da je njen dih kakor rožni vonj, a potni stokilogramski direktorjevi ženi govoril, da je vila in da se ubijem, če mi ne bo vračala ljubezni. — V zgodnjih jutranjih urah sem se izgubil in hodil po sprehodih, po mestih pa pregledoval cerkve. Večkrat, posebno če ni bilo žive duše v cerkvi, sem dolgo sedel v klopi in srce se mi je samo dvigalo nekam više, duh je zahrepenel po Bogu in večnih skrivnostih.“

„Ali ste videli mnogo lepih cerkva?“

„Mnogo, mnogo. Takrat sta še živela oče in mati in sta naju vzela s seboj na Francosko. Igrali smo neko pantomino po vaseh. Jaz in sestra sva bila lepa otroka, oče in mati sta mislila, da naju čaka velika bodočnost, samo da bi se morala naučiti kakega svetovnega jezika. Zato sta se priključila neki cirkuški družini, ki je uganjala razne čarovnije in zraven igrala tudi pantomine. Takrat je mati že bolehala. Zato je morda povsod hodila po cerkvah in dolgo molila. Francozi imajo tudi po manjših mestih prekrasne katedrale. — Mati je pobožno klečala, jaz sem pa ogledoval prekrasna gotska okna, čudežno poslikana z blestečimi slikami, skozi katere je tajinstveno prihajala svetloba v ogromno in, meni se je zdelo, neizmerno visoko, cerkveno ladjo. — Takrat smo okusili mnogo bede.“

„Rekli ste mi, da je bil vaš oče samostojen ravnatelj.“

„Bil je. Pred tem izletom na Francosko je imel na Češkem svojo družbo in ko se je vrnil, jo je zopet sestavil. A vse je bilo pravzaprav sama žalostna beda. Mati je silila, naj poskusimo to in ono, ker se je nadejala za naju dva, sina in hčer, boljše usode. Mislila je, da naju bo videl kak človek, ki ljubi umetnost in bo nama pomagal do veljave. Sirota je mislila, da sva posebno nadarjena in od Boga izbrana za velika umetnika. Umrila je, ko mi je bilo šestnajst let, in še na smrtni postelji me je rotila, naj vsekakor grem v velika mesta in naj pri velikih gledališčih vstopim vsaj za statista, da bodo moj talent že spoznali in priznali. Pozneje, ko je umrl tudi oče, sem pustil o počitnicah sestro za nekaj tednov, na kmetih in sem se odpeljal na Dunaj in tudi v Pešto.“

„In se vam ni posrečilo?“

„Ne. Vedel sem to že naprej. Kdor hoče zmagati, mora verovati v zmago, jaz pa sem bil vedno poln dvomov o svojih sposobnostih. Kaj dvomov! Za gotovo sem vedel, da sem igralec tretjega in četrtega in petega razreda. — Žalostno je to, gospodična Cirila, in da sem znal kaj drugega, bi se bil lotil drugega posla. Toda če se človek živi od dneva

do dneva iz rok v usta, ni nič. Te počitnice so prve, ki sem si jih privoščil mirne vesti. Za dva, tri mesece imava prištedenega.“

„Žalostno je to.“

„Žalostno. Delal bom do zadnjega, igral do zadnjega.“

„Vendar ste videli mnogo zanimivega.“

„To je reš; vendar sem vedno čutil: to ni zate, to je za druge ljudi. Tako se mi zdi, kakor da se je moja duša že zdavnaj ločila od tega sveta in živi neko posebno življenje.“

„Našla je pot k Bogu in v Bogu živi. Tudi moja duša ni deležna življenja krog mene. Skrita je in tiha in nad menoj je. Zdi se mi, da bo tudi moje telo peljala daleč proč v tuje kraje, kjer bom šele začela živeti tisto pravo življenje, za katero sem rojena in poklicana,“ je rekla Cirila.

„Jaz nisem nikoli živel svojega pravega življenja,“ je govoril Jan. „Zdi se mi, kadar bom umrl, potem šele bom našel samega sebe. Čudno je to. — V Pešti sem našel v neki tihi ulici prelepo samostansko cerkev. Vse tiste dni, dokler sem bil v onem mestu, a nisem bil dolgo, sem hodil v tisto cerkev. Bila je cerkev nekih francoskih redovnic, zdi se mi, da so bile dominikanke, pa ne vem več. Cerkev je bila prekrasna. Visoka, tiha in po polovici razdeljena s krasno izdelano visoko ograjo, ki je segala prav do visokih obokov. Ta stran je bila za ljudi, za vsakega, ki je stopil v cerkev. Druga stran pa je bila samo za redovnice. Noč in dan je bilo izpostavljeno Najsvetejše in noč in dan sta klečali pred oltarjem dve nuni, belo oblečeni, v dolge bele pajčolane zagnjeni, ki so segali do tal. Zjutraj in opoldne in zvečer so prihajale iz zakristije tudi druge redovnice, tiho, neslišno. Tudi te so bile oblečene v snežnobela volnena oblačila in zagnjene s tistimi skrivnostnimi pajčolani, ki so padali zadaj do tal, kakor velika angelska krila. — V tisti cerkvi sem predsedel cele ure in zdelo se mi je, da sem na nekem drugem planetu, bliže Bogu in večni Skrivnosti. Tako tiho, tako tiho je bilo v cerkvi. Tako čisto in skrivnostno.“

„Rada bi videla tisto cerkev,“ je rekla Cirila po daljšem molku. „Zdi se mi, da je svetlejša kakor naša kmečka cerkev doli v vasi.“

„Bolj daleč od življenja, manj od vsakdanjih skrbi dotaknjena. Kadar mi bo hudo, bom mislil na ono tišino in na ona bela angelska bitja. In bom mislil, da tudi vaša duša kleči pred Bogom v taki cerkvi, z belimi perotmi, ki se dotikajo tal, in da moli za me, bednega.“

„Da, vedno se vas bom spominjala in vedno bom molila za vas,“ je rekla Cirila slovesno. In je prijela njegovo roko in mu jo je stisnila. „Nikar se ne bojte življenja. V največjem šumu in v največjem vrvežu živi duša lahko na svoj poseben način in kjerkoli povzdignete oči, se dotaknejo misli neba in velike sprivnostne Večnosti.“

„Okrepila ste mi dali za vse, kar se mi bo zgodilo težkega in žalostnega,“ je rekel.

*

Konec prihodnic.

I. N. R. I.

Mara Lamutova

Ko visel si med nebom in med zemljo,
obupno v smrtni grozi si izustil:
„Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil?“

Kako je bila Tvoja plemenita duša razbolena,
kako neskončno razdvojena! —
Oznanjeval si bratovsko ljubezen... spravo,
ljudem želel si obnoviti zemski paradíž,
a s trnjem kronali so Tvojo sveto glavo,
med hudodelcema pribili Te na križ.

Preteklo od tedaj je tisoč in devetsto let...

Se vedno, Kristus, si na križ pribit:
Ljubezen čisto, nesebično,
kateri si se vsega žrtvoval,
je Judež nov spet tisočkrat izdal...

Ves svet je danes Golgota krvava;
vsa zemlja bila je nedavno hrib morije...
Je čudo, da jo božje solnce še obsije,
da luna nanjo žar srebrni lije.

Nad Tabo jokale so žene iz Jeruzalema,
Veronika Ti je podala potni prt,
s Teboj trpljenje je delila Tvoja strta Mati,
sočutno so te žene spremljale v strahotno smrt.
Povsod, kjer pot bolesti Te je kdaj vodila,
Ti žena je z ljubeznijo sledila.

O Jezus, še nedavno tisočkrat in stokrat več
prebodel ženam je srce grozotne vojne meč;
kdo štel je njihove solze? —

Hropel si križan v smrtnem boju,
ponižan in izdan,
a molil za nasprotnike si vdan:
„Saj ne vedo, kaj delajo...“
Kot nekdanj Ti, še dandanes drhti
obsojenec — in smrti mora gledati v oči;
kot žrtev svojih ali drugih zmot
gre živ in zdrav na zadnjo pot.

O Jezus, pot resnice in življenja,
ob jubileju Tvojega vstajenja
pomagaj, da se dvigne in da izpregleda
ta bedni in zaslepljeni človeški rod!

In spomni se trpeče žene,
ki nikdar v Tvojem ni življenju
nobenega Ti zla storila,
temveč veliko le trpela in ljubila!

SRBSKE KNJIŽEVNICE¹

Marja Boršnikova

JEFIMIJA²

Njeno deklinško ime se ni ohranilo. Bila je hči česarja³ Vojihne, namestnika Drame, pokrajine, ki je nekdanj spadala pod grško oblast. Poročila se je z bratom kralja Vukašina, despota⁴ Uglješa, ki je gospodoval nad jugozapadnim delom nekdanjega Dušanovega carstva, v takozvani Serski oblasti. Po težkem porazu na Marici l. 1371., kjer sta poginili tudi oba vojskovodji, Vukašin in Uglješa, Jefimija ni bila več varna v Uglješinih zemljah, v katerih so kruto zagospodarili Turki, glad in volkovi. Zato se je zatekla v ozemlje kneza Lazarja, kamor Turki še niso bili prodrli. Toda tudi na dvoru kneza Lazarja, čigar žena kneginja Milica je bila njena sorodnica, ji ni bilo dano dolgo mirno živeti. L. 1389, po kosovskem porazu, so tudi to ozemlje poplavalili Turki in s tem uničili poslednji ostanek srbske svobode. Kneginja in despotica sta se umaknili v samostan Ljubostinj, kjer sta si nadedli redovniški imeni Evgenija in Jefimija.

Kot modra in izkušena žena je Jefimija po kosovski bitki pomagala kneginji Milici — redovnici Evgeniji in njenima sinovoma, turškima vazaloma, v državni upravi. Spremljala je kneginjo celo na sultanov dvor, kjer je osebnost posredovala, da se je radi nekega turškega neuspeha razjarjeni sultan Bajezit pomiril s Stefanom Lazarevičem.

Bolj kot iz skopih vnanjih podatkov moremo zaslutiti iz Jefimijinih lastnih besed mračno življenje žene, ki jo je usoda oropala staršev, otroka, moža, doma, domovine in svobode.

Iz časov, ko je še živila ob svojem možu, despotu Uglješi, se nam je ohranila majhna ikona na oltarju hilendarske saborne cerkve. Iz zapisa na njej lahko posnamemo, da je bila slika last Jefimijinega sinčka Uglješe Despotovića, „katerega so v čisti mladosti predstavili v večna bivališča“. Zapis je skorogotovo lastnoročno izvršila Jefimija, ki v kratki, pretresljivi molitvi prosi Kristusa in prečisto Mater božjo, da bi jo za vredno spoznala, bednico, ki ji „neprestano gori žalost v srcu“ in ki neprestano toži „po izhodu svoje duše“.

Dvajset let pozneje, okrog l. 1399., je Jefimija v samostanskem miru izvezla dve bogati ročni deli, ki spadata med najredkejše tovrstne umetnine srbskega srednjega veka: pokrov za čivot (skrinjico za relikvije) kneza Lazarja (hranijo ga v samostanu Vrđniku-Ravanici v Sremu) in zaveso za cesarska vrata Bogorodičinega hrama v Hilendaru (hranijo jo istotam), kjer sta pokopana njen oče in skorogotovo tudi njen sin.

Pokrov je od temnordeče svile, na kateri je v okvirju iz zlatoizvezvenih cvetov z zlatimi črkami umetno izvezena molitev, takozvana „pohvala“ knezu Lazarju.*

Pohvala vsebuje ponižno prošnjo na mučenika Lazarja, da bi pri Bogu izprosil pomoč nesrečnemu zapuščenemu narodu in ljubljenima otrokoma, Štefanu in Vuku, da premagata vidne in nevidne sovraznike. Ko je še živel, je našla pri njem zatočišče pred lakoto; sedaj, ko je zveličan, naj jo hrani telesno in duševno ter ji uteši „ljuti vihar duše in telesa“.

Pohvala je polna nežne vdanosti in iskrene pobožnosti; malokatero delo one dobe vsebuje toliko čuvstva in topline.

Dočim je pokrov ves popisán s črkami, predstavlja hilendarska zavesa mračno, veličastno resno, na težkem rdečem svilenem atlasu z zlatom, sre-

¹ Radi pomanjkanja gradiva sem se morala omejiti samo na posamezne skice pomembnejših srbskih književnic.

² Prim.: Dr. Lazar Mirković „Monahija Jefimija“ 1922; Stanojević, Narodna Enciklopedija (NE); Srpski književni glasnik (SKG) 1925, knj. XV, str. 474; Pavle Popović „Pregled srpske književnosti 1927“; Rakić Milan „Pesme“ 1903.

³ Česar, despot: bizantinska častna naslova; česar je nekoliko nižja stopnja od despota.

* Gl. Z. Sv. 1933. št. 3: Pisma s pota. — Op. ur.

brom in raznobarvno svilo izvezeno ikono blagoslavljajočega Odršenika, obkroženega od vseh svetnikov in dveh angeljev. Na obeh straneh odrešeni-kovih nog je zapisala Jefimija molitev, nekoliko krajšo od pohvale knezu La-zarju, kjer prosi milosti za odrešenje svoje duše. Iz svečanega, do skrajnosti suhega in shematičnega načrta se da sklepati, da je služil sliki za podlogo očividno star obrazec. „Če izvzamemo smešno pretegnjene figure in vpošte-vamo samo tipe in celoto, bi mogli nazvati vso ikono grandiozno za-veso, ki nas opozarja, kakšni so mogli biti bizantiski originali, ki so pro-padli“. (Mirković)

V zadnjem času je univ. prof. Dr. Mirković, ki se je že poprej obširneje bavil z Jefimijo, proučil tudi srbsko plaštanico⁴ iz l. 1405., ki jo hrani samo-stan Putni v Bukovini, in dognal, da je tudi ta bogato izvezena slika z grškim napisom delo redovnice Jefimije.

„Iz teh treh del“, meni Mirković, „moremo zaključiti, da je v samostanu Ljubostinji okrog l. 1400 cvetela veziljska umetnost visoke vrednosti, ohran-jena v teh spomenikih, o katerih moremo govoriti samo s pohvalo in obču-dovanjem“.

Jefimiji, prvi ženi, ki je prispevala k srbski književnosti samostojno, sicer skromno, toda iskreno doživeto besedo, je posvetil srbski pesnik Milan Rakić pesem, po kateri je zaslovela tudi izven kroga poznavalcev srbske sred-njeveške književnosti in umetnosti.

MILICA STOJADINOVIĆ - SRBKINJA⁵

Rodila se je l. 1830. v vasi Bukovcu v Sremu. Svoje detinstvo in večji del osta-lega življenja je preživela v Vrdniku, kjer je bil njen oče župnik. Dovršila je samo ljudsko šolo; v Petrovaradinu se je učila nemščine. Nadalje se je izobraževala sama: veliko je čitala in imela je stalne zveze s književniki. Poleg tega je morala opravljati tudi hišne posle. Z očetovo boleznijo se ji je življenje poslabšalo. Po njegovi smrti se je preselila v Srbijo, kjer je živila od prijateljskih podpor. Umrla je 25. jul. 1878. v Beogradu v skrajni bedi, pozabljena od vseh.

Milica Stojadinović je prva srbska žena, ki se je pojavila v književnosti s samoniklim pesniškim delom. Rasla je v dobi romantičnega, nacionalnega zanesnjašva, ko je pomenilo biti pesnik toliko kot biti narodnjak, in biti na-rodnjak toliko kot biti pesnik. Pesniti je pričela zelo zgodaj. Od srede 40. let dalje skoro ni bilo srbskega časopisa, kjer bi se ne oglašala. Izdala je tri zbirke „Pesmi“ (1850, 1855, 1868) ter ž njimi zaslovela po vsej domovini in celo preko mej. Kot prva srbska pesnica, povrh še mlada in lepa, je kmalu postala predmet obožavanja. Skoro vsi pomembnejši srbski književniki, med njimi celo nemški in češki, so si dopisovali z „Vrdničko Vilo“, iskali njene družbe in ji posvečali svoja dela. Dokler je bila mlada, je bila literatura o njej skoro obsežnejša kot njena lastna. Kasneje so jo zapustili, nekateri celo prevarili. Z lepoto je minila tudi slava.

Stojadinovičeva je bila navdušena rodoljubkinja, toda medla pesnica. Njene pesmi so pretežno vsebinsko naivne, oblikovno začetniške, okorne in obrabljene v izraznih sredstvih. „Njena poezija je brezosebna, brezizrazna, splošna, preveč prigodna in konvencionalna. Ona nima čuta ne za jezik, ne za stil, ne za ritem. V njenih stihih je mnogo patriotizma, mnogo morale in poduka, mnogo ljubezni do književnosti, toda ni poezije.“ (Skerlić). Iz pesmi, kjer je našla toplejšega, neposrednejšega izraza, bi se dalo sklepati, da bi bila mogla veliko več napraviti iz sebe, če bi se ne bila sramovala izpovedati svo-gega osebnega doživljanja.

⁴ Kristusova slika na oltarju v zakristiji, kjer se vrši pravoslavna služba božja.

⁵ Prim.: Jovan Skerlić „Istorija nove srpske književnosti“ 1921² (Sk.); NE.

Dela, ki so mi služila za karakteristiko in oceno, navajam vedno samo med tekstem.

Značilno je, kar piše v tej zvezi svoji prijateljici, od katere je zvedela, da jo smatrajo mladi Srbi za brezčuvstveno, s kamenčkom mesto srca, ker ne poje nikoli o ljubezni, marveč vedno le o Srbstvu in o Srbstvu: „Toda če bi slučajno mesto kamenčka nosila v svojih prsih lik kake sorodne duše, ali bi se tedaj meni, srbski deklici, spodobilo peti: čuj, o svet, jaz sem zaljubljena!... Sramežljivost označuje srbsko dekle, jaz pa sem jim brez čustva, ker nočem komu s pesmijo pred vsem svetom padati okrog vratu! Oj, bistroumna kritika! Pozdravi jih in jim povej, da jih občudujem, da so napredovali v duhu časa, mene pa da nikakor ne bodo povlekli za seboj; in zato odklanjam tvojo željo, naj bi napravila ljubavno pesem. („U Fruškoj gori“ 1866, 15.)

Veliko pomembnejši od njenih pesniških zbirk je njen dnevnik iz l. 1854. „U Fruškoj gori“, ki je izšel v treh delih (1861, 1862, 1866). To je zbirka pesmi, narodnega blaga, pisem, prevodov, opisov, i. dr., prepletenih z intimno samoizpovedjo, nametanih iz dneva v dan, radi česar učinkujejo z neposredno svežostjo.

Iz pisem spoznamo, da se je lotila zbiranja narodnega blaga predvsem na pobudo Vuka Karadžića, s katerim je bila v prijateljskih stikih doma in na Dunaju. Njene beležke niso pomembne samo radi tega, ker nam je ohranila v njih marsikatero toplo avtobiografsko potezo, marveč so obenem tudi važen doprinos k tedanji romantično nacionalistični in liberalistični dobi, ker se dotikajo najrazličnejših aktualnih vprašanj in pomembnih osebnosti.

Jezik je slab, stil primitiven, prikazovanje naivno, toda prav radi te svoje naivne neposrednosti in preprostosti živo in simpatično. Dovolj je inteligentna in načitana, da se zaveda pomanjkljivosti svoje šolske izobrazbe, obenem pa je toliko prirodna, da se ne more pretvarjati. Mogoče se prav radi tega živo zavzema za izobraževanje ženske mladine. V primerjanju z nemško kulturo ji je stalno pred očmi srbska zaostalost, kadar pa ji to vrže Nемец v obraz, vzkipi v njej ogorčenje ramjenega ponosa. Kajti Milica Stojadinović je „Srbkinja“ z dušo in telesom, in se ni mogla bolj razgaliti, kot se je s tem, da se je skrila za ta psevdonim. Dalje prihodnjé.

JEFIMIJA

M. Rakić

Jefimija, čerka gospodara Drame,
I žena despota Uglješe, u miru,
Daleko od sveta, puna verske tame
Veze svilen pokrov za dar Manastiru.

Pokraj nje se krve narodi i guše,
Propadaju carstva, svet vaskolik cvili;
Ona, večno sama, na zlatu i svili,
Veze strašne bole otmene joj duše.

Vekovi su prošli, i zaborav pada;
A još narod ovaj, kao nekad greca;
I meni se čini da su naša srca
U grudima tvojim kucala još tada:

I u mučne čase narodnoga sloma,
Kad svetlosti nema na vidiku celom,
Ja se sećam tebe i tvojega doma,
Despotice srpska s kaludjerskim velom-

I osećam tada da, ko nekad, sama,
Nad nesrećnom kobi što steže sve jače,
Nad plemenom koje obuhvata tama,
Stara Crna Gospa zapeva i plače...

USPEHI KARLE BULOVEC-MRAKOVE V TUJINI

Janez Rožencvet

Zenski Svet je v 3. številki leta 1929. objavil moj članek o Karli Bulovčevi. Medtem je umetnica tudi v tujini dosegla zasluženo priznanje, in potrebno se mi zdi opozoriti na njene uspehe.

Leta 1930. je odšla Karla Bulovec-Mrakova v Pariz, kjer je začetkom leta 1931. razstavila nekatera svoja dela v salonu neodvisnih. Umetniški

Karla B. Mrakova: Ružena

dnevnik „Comedia“ je priobčil 2. 3. 1931. enega njenih portretov in navdušen komentar. V „La Revue Moderne illustrée des arts dela vie“ z dne 30. 4. 1931. je pisal kritik Clément Morro o kartonih, ki so znani z ljubljanske razstave: „Nimam rad primer, a v tem slučaju sem pred temi ogromnimi kartoni moral misliti na neizmerne Michelangelove freske, zakaj toliko je tu široke, plamtčee in dinamične inspiracije, toliko je tudi moči v delu, mojstrsko uporabljene anatomije in edinstvene izrazitosti obrazov; tu je ustvariteljska sila, kakoršne nismo več vajeni.“ Poročilo konča z besedami: „Evo velike umetnosti, na katero je treba opozoriti, ker jo tako redko dobimo.“ — Omenjena revija je reproducirala izmed del umetnice tri portrete in en akt.

Revija „Les Artistes d'aujourd'hui“ je priobčila še pred razstavo celostransko reprodukcijo kartona „Činele“ in obraz ugledne dame, katero je Karla Bulovec-Mrakova v Parizu portretirala. Tudi na naslovni strani revije je bila reproducirana risba umetnice.

Po razstavi v Parizu je Karla Bulovec-Mrakova zasebno razstavila nekatera svoja dela v Londonu. V ožjem krogu ljubiteljev umetnosti je dosegla pomemben uspeh, javnega odmeva pa ta zasebna razstava seveda ni imela.

Junija istega leta je razstavila umetnica svoja dela v Zagrebu v salonu Ullrich. Po poročilih zagrebških dnevnikov (Noyosti, Jutarnji list, Tribuna), je bila njena umetnost s soglasnim navdušenjem sprejeta. Izredno dobro je karakterizirala umetnico v zagrebškem „Morgenblatt-u“ ameriška kult. historičarka Marta Sills, ki je zaključila svoje poročilo z definicijo: „Izzivljanje umetniške ekspanzivnosti ge. Mrakove je eksplozivno, elementarno in očarujoče. Njena umetnost je v pravem pomenu besede osvajajoča in silna (erobernd und überwältigend).“

Zagrebški „Svijet“ je priobčil tudi reprodukcije štirih portretov, ki jih je umetnica v Zagrebu izvršila.

Karla B. Mrakova: obraz pisatelja W. Seidla

Iz Zagreba se je Karla Bulovec-Mrakova preselila v Prago, kjer je živela skoro leto in pol. Portretirala je mnogo odličnih osebnosti. Med drugimi svetovno znanega Egona Ervina Kischea, pisatelja Walterja Seidla in našega učenjaka univ. prof. dr. M. Murka. Januarja 1933. se je kot inozemski gost udeležila razstave čeških umetnic v Pragi, kjer ji je marsikdo priznal primat med razstavljaljkami.

Kritik Rudolf Fuchs je zapisal v „Prager Tagblatt“: „Med deli Slovenke Karle B.-Mrakove je posebno koncepcija nadnaravno velikega kartona, ki predstavlja golo žensko s papigama, v podobi in gesti tako polna kljubovalne volje, kakor da plava nekaj človečanskega med nebom in poklom zato, da razodeva muke življenja.“ — Besede, ki jim je težko še kaj dodati! Sam bi pri tem kartonu Karle Bulovec-Mrakove opozoril le še na izredno harmonijo

Karla B. Mrakova: obraz ge. S. Severjeve

nizma, intrig itd. je po celem svetu dovolj. Če je Karla Bulovec-Mrakova kot Slovenka in Jugoslovanka — ko svet ne prvih ne drugih ne ljubi posebno — dosegla drugje take uspehe, je to pač dokaz, da tam vendarle ni med kritiki toliko krivične zagrizenosti kakor včasih pri nas.

V umetniški osebnosti Karle Bulovec-Mrakove ne opazim od leta 1928. do danes — hvala Bogu — nikakih izprememb. Temelj umetnosti je čustvo, in čustvo je prirojeno. Pri pravem umetniku raste ali pojema z življenjem, a v bistvu se ne izpreminja. Zato mi ni nič več razčlenjevanje umetnikovega dela in življenja v posamezne faze in dobe, ker vse to je pri resničnem umetniku enotno kakor življenje drevesa, a oko opaža le razlike v oblikah. Kar se oblik tiče, vidim pač, da se je bohota manira umetnice med tem znatno učistila in umirila. Zato imajo njeni portreti poleg umetniške zdaj veliko večjo dokumentarno vrednost, ki je seveda pri portretu važna. Nezmanjšana je pa ostala prirojena silovita veličina, ki jo je umetnica razodevala že v svojih prvih delih.

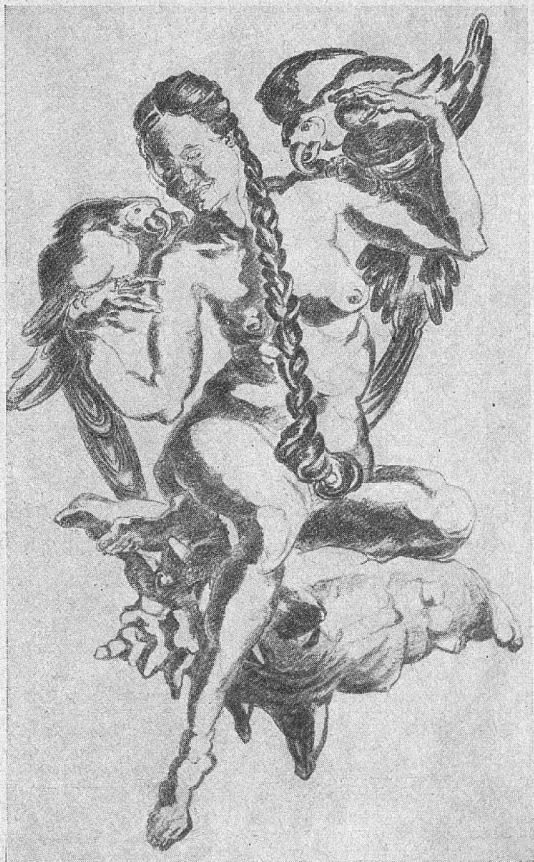
In kar sem pred leti rekel, ponavljam z enakim prepričanjem danes: umetnost Karle Bulovec-Mrakove je sodobna! — Čas nam stavlja velike naloge, in kako jih homo izvršili, če ne bosta nas vseh prevevali ona veličina in razgibana silovitost, ki ju izžarevajo dela te umetnice?

kompozicije, radi katere je delo tudi v oblikovnem oziru polno monumentalne krasote. — Omenjeni kritik pripominja, da prav tako govore v prilog umetnice njene razstavljene portretne risbe.

Reprodukcije del Karle Bulovec-Mrakove so z laskavimi komentarji priobčile revije: Letem-Svetem, Lada, F. U. M., Zeit im Bild, dnevnik Prager Presse itd.

Umetnica je z doseženimi priznanji torej lahko zadovoljna. Tudi gmotni uspeh je bil razmeroma povoljen, kajti v tujini se je preživljala z naročili, ker za svojo pot po svetu ni dobila od doma ne zasebne ne javne podpore.

Seveda ni treba misliti, da so tuji kritiki v obče dosti boljši od naših. Povsod so med kritiki glave, ki kaj razumejo, poleg neštetihi, ki zvečijo zgolj besede. Tudi partizanstva, nepotizma, protekcijonizma,

Karla B. Mrakova: Dekle s papigama

V POJASNILO*

Dr. L. Sušnik

V decembrski številki lanskega letnika „Ženskega Sveta“ s. 347 ss. je objavila ga. prof. Marja Boršnikova v članku „Kaj pa ženske?... svoje misli o zadevnem poglavju moje knjige „Akademski poklici“.

Hvaležen sem ji, da je opozorila ženstvo na knjigo in posebej na sestavek o perečem vprašanju ženskega akad. študija in akad. poklicev. — kakor me tudi veseli, da je uredništvo „Ž. S.“ posvetilo celo številko ženi v poklicu.

Ker pa vidim, da si ga. B. moje misli večkrat nepravilno razlaga oz. me nepravilno sodi in ker sama meni, da bi moral to ali ono še utemeljiti, naj mi bo v boljše

* Članek je bil napisan že za 2. štev. Ž. Sv. — Op. ur.

razumevanje stvari dovoljenih nekaj ugotovitev, saj je prav, če se v javni diskusiji pojmi razčistijo.

Najprej naj poudarim, da izhaja ga, koleginja iz drugačnih premis kot jaz in pride tako glede mene do napačnih zaključkov, ki jih moram pač zavrniti. Dasi mi daje včasih tudi prav, sem vendar — kljub mestoma precej nedoločnemu izražanju — iz njenega referata moral razbrati, da vidi v meni zastopnika moških interesov in me ima zato v bistvu za nasprotnika ženskega akad. študija in udejstvovanja v poklicu sploh. Pa zakaj? Zato, ker sem v njenih očeh glede ženske duševnosti odn. vloge v družini zastopal baje premalo sodobno naziranje, kot ga zagovarja ta ali ona emancipirana žena. Toda jaz se a priori nisem postavil na izključno moško stališče — v tem primeru bi bil moral pisati zelo zelo drugače in potem bi bil odgovor z nasprotnega ekstremnega stališča upravičen —, temveč sem iz vsega početka načelno stremel za tem, da orišem položaj kar moči objektivno in podam nasvete, ki bodo v korist eni in drugi strani, torej v prav pojmovani prosep splošnosti. Enostransko merilo je torej v tem oziru nepri- merno, razen če kdo dokaže, da je korist ene strani nad koristjo splošnosti.

Pogrešen je pa tudi način, kako je ga. B. predočila sebi in drugim stvari, ki pri meni niti niso bile jedro razprave.

Omenjeno poglavje namreč ni enota zase, ampak ga je treba razumeti in tolmačiti iz celotne zveze v knjigi. Ni mi šlo za to, da bi se kakorkoli zavzel proti res upravi- čenim stremiljem žensk za enakopravnostjo na raznih poljih ali se hotel celo boriti z ženskim pokretom sploh. Nasprotno. Sem na stvari osebno čisto neinteresan in še, ko sem pri sestavljanju knjige uvidel, da je spričo nejasnosti med žensko mladino glede primerne študija in stiske glede poklicne zaposlitve potrebno posebej osvetliti tudi te zadeve in podati kakih nasvetov, sem se po svoji dolžnosti skušal poglobiti v ta kompleks vprašanj in priti ob proučevanju obojestranskih virov in v okviru celotnega dela do najbolj ustrežajoče rešitve. Kdor hoče torej to poglavje prav oceniti, ga mora primerjati z ostalimi splošnimi izjavami v 1. delu knjige in s specialnimi v njenem 2. delu. V zvezi s to celoto pa pride moje stališče nujno v drugačno svetlobo, ki po- jasni morebitne pomisleke iz zgolj ožjega ženskega gledanja.

Slično tezo kot za dekleta, da naj gredo na univerzo le res sposobne in za tisto stroko nadarjene, sem postavil v „Občem pregledu“ namreč tudi za fante. „V splošnem se danes akademski študij ne izplača, kot se je še pred vojno... Zato je študij na strokovnih šolah bolj priporočljiv, saj je krajši in rentabilnejši... Ali ima tedaj še smisla za vsako ceno, morda iz neke ničemurnosti, siliti na univerzo in po dolgih na- porih prijadrti v službo, kjer boš obsojen v životarjenje?... Zato naj bi se vsa ona mladina, ki danes — ne vedoč, kaj sicer početi — polni razrede, resno vprašala, preden se odloči za visoko šolo, ali bi ne bilo bolje izbrati si prej kako drugo, bolj praktično možnost, saj zlasti gospodarskostrokovno izobraženega naraščaja zelo manjka“... (s. 45 ss. i. dr.).

Kdor pazljivo prebere knjigo, bo našel ondi dostikrat poudarjeno misel, da so za akad. študije in poklice potrebne prav posebne sposobnosti in da akad. poklicev ne gre več precenjevati, ker so se pač razmere v tem oziru že bistveno spremenile in je res vprašanje, ali so vse te žrtve za mnoge še smiselne. Torej isto stališče kot za ženske. Ali ni to dovolj objektivno?

Da pa tudi moje stališče glede udejstvovanja žensk v akad. poklicih ni tako od- klonilno, kot izgleda po njenem, je jasno razvidno še iz posebnega dela knjige. Tam sem skušal pri opisih poedinih poklicev pokazati konkretno, kakšno je v njih stanje glede možnosti za ženske, da jih opozorim na to ali ono še manj znano pot in jim tako prak- tično koristim pri odločitvi za razne stroke pri uveljavljanju v akademskem svetu. Kakor splošnega stališča, tudi te pozitivne plati, ki je navdse bistvena za razumevanje melega naziranja, ga. Boršnikova žal dejansko nič ni upoštevala. Ali ni potem ne- rodno, če po takšnih metodičnih pogreških v prikazu dobromamerno in tudi ženski mladini koristno delo le zaradi navajanja k razmišljanju o problemu končno izgleda pri nepoučenih kot nekaj nasprotnega? Zato morem le želeti, da bi se jih čim več z lastnim čitanjem knjige prepričalo, kako stoje stvari v resnici.

Kar se tiče našega poglavja samega, se je referentka res potrudila, da bi pri- kazala pregledno v izvečku in značilnih citatih jedro izvajani in je v tem mestoma dobro uspela. Seveda se pa na poldrugi strani ne da zgoščena vsebina 10 strani bešedila podati čisto adekvatno. Tako ne navaja mnogočesa, kar je važno za pravilno umevanje.

Zlasti me je začudilo, da je povzela 2 strani mojih pozitivnih zaključkov tako na kratko, da ni iz tega razvideti glede ženskih akad. poklicev samih, nič konkretnega. Prezrla je med drugim tudi misel, ki je najbolj bistvena. Kot sem prej vsem sploh poudaril važnost specializacije v raznih še komaj znanih strokah (s. 47), sem svetoval tu tudi visokošolkam nekaj podobnega, ne da bi jim pri tem v ostalem kakorkoli hotel kratiti polno svobodo: „V splošnih poklicih imajo ženske težje stališče, ker so jih raz- vili in po svoje priradili moški. Če se hočejo torej ženske res uveljaviti, naj ne streme le (podčrtal jaz) za tem, da bi bile povsod moškim enake, marveč naj poudarjajo predvsem svojo različnost. Preobrazijo naj poklice po svoje, jim dajo posebno

žensko obeležje: v takšnih vzporednih vejah jim bo uspeh zagotovljen in priznanje ne more izostati... Prednost naj bi dajale (izmed akademskih) lažjim produktivnim odn. svobodnim poklicem. Uspevale bodo pri učnih poklicih, pri zdravilstvu, deloma v gospodarstvu, v trgovini, manj v pravu, tehniki itd." (s. 81). Mislil sem torej na razne fizično manj naporne ali ženski psihi bolj prikladne panoge, kot so poklic pedagoginje (v širšem pomenu) za žensko mladino — tudi v ženskih strokovnih učiliščih (prim. zajemljive razloge proti koncu članka Dore Vodnikove „Žena v vzgojnem poklicu“ v isti štev. „Ž. S.“), psihologinje, asistentke, specialiste za ženske in otroške bolezni, za socialno medicino in higieno, za neke panoge veterine, lekarnarice, kemičarke, pravnice pri mladinskem skrbstvu i. dr., pri socialnih ustanovah, žurnalistke, notranje arhitektke, umetnice itd. (gl. takšne mišljaje v 2. delu knjige).

Se več je takih možnosti seveda v neakademski sferi, kot sem jih tudi omenjal.

Te misli nisem bil zapisal tja v en dan, ampak po pregledu razmer pri nas in po znakih drugod po svetu, ki kažejo, kod gre najprirodnejša pot in kam meri zdrav razvoj že sedaj. Kdor primerja zadevno literaturo, ki sem je nalašč precej navedel, bo pač prišel do istega sklepa.

Če sem jim nasvetoval posebej takšne bolj specialne akad. poklice, sem imel v mislih zlasti praktične razloge, ker se bodo v teh najlažje in najkoristneje uveljavile. S tem pa seveda ni bilo rečeno, da bi se ne mogle ali ne smele uveljaviti tudi v kateremkoli splošnem akad. poklicu, če imajo nagnjenje in sposobnosti zanj. In da so med njimi take, ni dvoma, kot sem sam zadostno poudaril (s. 74), „tako da jim v takih primerih ne gre odrekati tudi prav izrednih sposobnosti.“ Razvidno je potentakem, da se bori ga. B. le proti nekemu namišljenemu nasprotovanju z moje strani (Francoz bi rekel temu: „enfoncez une porte ouverte“).

Da bi ne bilo glede tega prav nobenega nesporazuma, sem pa še izrečno omenil, ko sem govoril o značilnostih pri obeh spolih (s. 79): „Kakor pa so moški zelo različni, tako tudi ženske: povedano velja tedaj le v splošnem. Dobe se seveda tudi med ženskami take, ki so bliže moški naravi in narobe. So možje, ki so bolj ženski kot žene, dobe se pa tudi žene, ki imajo več moškega v sebi kot možje. Zavisi od odstotka specifičnih moških znakov pri posamezni osebi. Instinktivnih (direktnih) tipov je pri ženskah 70%, pri moških 53%, duhovnih (indirektnih) pa pri ženskah 30%, pri moških 47%“.

S tem je bilo menda kljub kritičnemu razmišljanju, ki ga še vedno vzdržujem, dovolj jasno izraženo, da se lahko tudi ženske v mnogih primerih kosajo z moškimi v višjih poklicih.

Tiste pa, ki bi tega ne mogle, seveda zato niso nič slabše, — kakor bi po njenem lahko izgledalo, — zakaj, kot sem dejal (s. 77), trdim še vedno, „da je ženska nadarjenost moški enakovredna, čeprav ne istovrstna.“

Kar stoji v tem poglavju o ovirah in nagibih za ženski akad. studij in poklic, je le splošen prikaz dejanskega položaja obenem z opozorilo, da tudi v akad. poklicih ni vse zlato, kar se sveti. Seveda pa tudi tu zadevnih trditiev nisem izsésal iz prstov, marveč sem povzel pač glavne reči, ki so jih znanstveniki — moški in ženske — ugotovili, ter svoje viře tudi vestno pod črto zabeležil. In moja ocenjevalka? Nikjer ne pokaže, da bi si bila te viře поблиže ogledala, kot bi bila njena dolžnost, še več, ona se dejansko na to dejstvo v podrobnem sploh ne ozira in iznaša vse navedeno kot le moje osebno mnenje oz. iznajdbo. Če bi si bila ga. B. ogledala navedeno literaturo, bi ji bilo vse povedano in še mnogo drugega postalo jasno in bi bila njena razmotrivanja dobila bržkone precej drugačno lice, ker bi bila morala izpodbijati med drugim tudi mnenja svojih lastnih sovrstnic.

Toliko v splošnem. S teh vidikov bi bila morala pravilna in pravična ocena ugotoviti, ali in v koliko sem s svojim početjem uspel.

Konec prihodnjic.

PREDLOG ZA ZAKON O POBIJANJU SPOLNIH BOLEZNI IN PROSTITUCIJE

Ivan Pucelj, minister za socialno politiko in narodno zdravje, je 20. februarja t. l. predložil narodni skupščini predlog zakona o pobijanju spolnih bolezni.

Predlog vsebuje sledeča važna določila:

Kdor boleha na katerikoli spolni bolezni, se mora takoj začeti zdraviti. Vsakdo ima brezplačno pravico do pregleda in zdravljenja v vseh državnih

in samoupravnih zdravstvenih ustanovah (bolnicah, univerzitetnih klinikah); pravitako pa tudi pri sreskih in občinskih zdravnikih.

Zdravnikova dolžnost je poučiti svojega pacienta o nalezljivosti njegove bolezni, o odgovornosti, ki mu jo nalaga zakon v primeru, da koga okuži, in opozoriti ga, da se ne sme preje poročiti, dokler njegova spolna bolezen ni popolnoma ozdravljena.

Kdor poda zdravniku lažne podatke o izvoru svojega okuženja, se po zakonu kaznuje.

Pristojna oblast mora poslati v javno bolnico vse osebe, ki so radi okuženja nevarne za svojo okolico.

Za kožne in spolne bolezni naj se otvorijo nove ambulance in profilaktične postaje.

Uvede naj se obširna akcija, ki bo s pomočjo predavanj, publikacij in filmskih predstav stremela za tem, da se mladina po 16. letu starosti, vojska in sploh široke plasti naroda pouče o nevarnosti spolnih bolezni.

Otvarjanje javnih hiš se kaznuje po § 281. k. z.

Kaznivo dejanje zagreši vsak verski predstavnik ali civilni uradnik, ki poroči kandidata, ki ni predložil potrdila državnega ali samoupravnega zdravnika, da ni okužen po nobeni spolni bolezni.

Prepovedano je zdravljenje spolnih bolezni brez osebnega pregleda bolnika, n. pr. z dopisovanjem ali pošiljanjem zdravil.

Prepovedana je pa tudi vsaka reklama, ki priporoča zdravila zoper spolne bolezni.

Po k. z. se kaznujejo osebe, ki po naključju ali malomarnosti prenese spolno bolezen na drugo osebo (dojilje i. t. d.).

V vseh večjih mestih bo ministrstvo s sodelovanjem dobrodelnih društev in ustanov uredilo posebne domove za začasno preskrbo žena in deklet, ki prihajajo v mesto iskat službe, a je ne dobe. Ustanovljeni bodo tudi domovi, kjer bo našla zavetje moralno ogrožena ženska mladina, in zavodi za one, ki so kaznovani radi teh prestopkov. Če se ugotovi, da živi mladoletno dekle v moralno razrvanih rodbinskih razmerah, bo banska oblast storila vse potrebno, da se mladoletnica odvzame iz roditeljske ali skrbstvene oblasti in odda bodisi k drugi rodbini ali pa v zavod, določen po zakonu.

Osebe, ki se pregreše proti temu zakonu, bodo kaznovane z zaporom do šestih mesecev ali z globo do 5000 Din, ako ni dejanje kaznivo po k. z.

Poizvedbe v smislu tega zakona se bodo vršile na prijavo zasebnikov, kadar je oškodovan zasebni interes, ali pa na prijavo nadzornih oblastev, ako je v interesu javnosti. Sreska sodišča so pristojna za reševanje postopka tega zakona. Globe pa se stekajo v fond za razne ustanove, ki so določene v tem zakonu. Fond bo upravljala Državna hipotekarna banka v Beogradu.

Ukinejo se vse policijske in administrativne odredbe, ki so doslej urejevale nadzorstvo nad prostitucijo.

* * *

Društvo akad. izobr. žena, sekcija Ljubljana, se je z zastopnicami drugih ženskih društev zedinilo za nekatere spremembe k temu zak. predlogu ter jih poslalo N. Z. S., da jih predloži vladi.

KNJIŽEVNOST IN UMETNOST

KONCERT PAVLE LOVSETOVE. Prvič se lotim kritike in mi je v posebno veselje, da smem izpregovoriti o njej, ki jo že toliko let zasledujem z velikim zanimanjem.

Strokovnega razmotrivanja na tem mestu itak nihče ne pričakuje. Kogar je zanimalo, si je vse tozadevno lahko poiskal v dnevnikih. Da je predvsem glas naše gospe Pavle zares visoko kvaliteten, o tem smo se lahko prepričali na vseh njenih mnogoštevilnih koncertih.

Tudi to pot nas ni razočarala ter je dokazala, da je vsekakor povsem na višku. Kljub vsej lepoti ji je glas vedno le sredstvo za podajanje glasbenih umetnin, nikoli pa namen — česar o marsikaterem pevcu ne moremo trditi. Njen cilj ni, da bi pred nami blestela, gre ji zato, da nas seznaní z vsem, kar je lepega in novega v pevski literaturi — predvsem v domači, pa tudi v tuji.

V tem smislu je bil sestavljen tudi spored koncerta, ki ga je gospa priredila 13. t. m. Predvajala nam je skupino švedskih skladateljev (Emil Sjögren, Wilh. Stenhamer, W. Petersen Berger, Jos. Jonson), ki jih še nismo čuli. Z uspehom je zapela troje pesmi svojega spremljevalca g. Heriberta Svella ter ga s tem predstavila kot skladatelja publikí, ki ga je poznala doslej le kot dirigenta. Sledilo je nato zopet troje tujih komponistov: Rus S. Tanjejev, Avstrijec E. Korngold, in Francoz E. Paladilhe, vsak z eno pesmijo. Končala pa je z narodnimi, ki ji prav posebno „ležižo“: Gotovac: „Kroz varoš“ (Splitske varoške pesmi, ki jih je skladatelj priredil), in Antun Dobronić: Štiri narodne iz zbirke „Jugoslov. pučke popijevke.“ Seveda brez običajnih dodatkov tudi to pot ni šlo.

Ko sem jo poslušala, je vstala pred menoj naša pevka kot žena in umetnica. Vsak njen koncert nam je nov dokaz, da se gospa Pavla dobro zaveda dolžnosti, katere ji nalaga njen zaklad v grlu. Neumorno vežba in študira, kar pomeni za ženo, ki je istočasno vzorna mati in gospodinja, celo vrsto žrtev.

Pa ji ne zadostuje delo v ožji domovini. Pravijo, da hoče zopet med brate onstran morja, da jim ponovno ponese pozdrave domovine v slovenski pesmi. Še dobro nam je v spominu, koliko srce, navdušenja in hvalečnosti je izzvala med njimi ob svojem prvem posetu. Dobro se zavedamo, koliko je pripomogla ravno ona, da so se vezi med staro in novo domovino tako zelo obnovile in okrepile.

Dokler imamo takih žena, se nam ni treba bati bodočnosti!

Pia Menardijeva

† BOGOMIL VDOVČ. Majhen narod smo in težko utrpimo izgube. V dobi enega leta pa je odšlo od nas v večnost že tako število kulturnih delavcev, da se nam že krči srce. Zlasti nam je težko izgubiti tvorce in graditelje naše lepe, slovenske besede.

Pa smo dne 17. marca tega leta izgubili spet človeka, ki mu je bila lepota in pravilna stavba naše besede najbolj pri srcu, ki mu je bila pot do nje skoraj edini smoter njegovega življenja.

Bogomil Vdovič nam je umrl. Književnik je bil v pravem pomenu besede. Za knjigo in slovensko besedo je živel. Reči moremo, da je za slovenski jezik tudi trpel, saj se je mučil z iskanjem kakega pravilnega izraza po več dni, tudi po tedne dolgo. Kakor je materi pri srcu njen otrok in ne ve, kako bi čim boljše in lepše poskrbel za njega, tako je bila rajnemu Vdoviču pri srcu slovenska beseda, ki mu ni bila nikoli dovolj lepa, ki se mu ni zdelo nikoli zadostno poskrbljeno zanjo. Oblikoval, olepšaval, gladil in božal je slovensko besedo in se bal zanjo, kakor boža in ljubkuje otrok svojo najljubšo igralko, ki mu je prirasla k srcu. Težke, hude, bolečin bolne dneve je preživel Vdovič na tej zemlji in dasi število njegovih let ni bilo obilno, vendar so bila ta leta na gosto poslana s trnjem in z bodicami vseh vrst. Pa mu je izpod tega trnja in bodic posvetil zdaj pa zdaj žarek solnca in lepote — in to je bilo tedaj, kadar se mu je posrečilo najti kako prav lepo slovensko besedo, kak prav pristen izraz naše gorovice.

Rajni Vdovič je prevajal iz več jezikov, iz češčine, poljščine, ruščine, iz nemščine, francoščine, italijanščine, iz angleščine in celo iz madžarščine. Koliko teh njegovih prevodov je raztresenih po raznih listih! Tudi v knjigah so izšli, a najbolj je ljubil svoj prevod iz ruščine: Krylova Basni, ki je „Ženski svet“ že lani pisal o njih. Te Basni so bile Vdoviču najljubši otrok.

In ne moremo reči, da jih je prevedel iz ruščine v slovenščino; marveč jih je poslovenil, ponašil takó, da so prelite v slovenski jezik ko nova zlitina prelepih misli in stihóv. Zares bi morala imeti te Basni sleherna slovenska hiša. Ne le zato, ker so Krylova Basni svetovno delo, marveč tudi zato, ker jih je Vdovič po večletnem trudu tako lepo po slovensko povedal, da diha prav dih slovanske zemlje in slovanskega človeka iz njih. Neizčrpne so glede vsebine in lepote, a zaeno jih razumejo otroci in odrasli. Počastimo spomin rajnega Vdoviča, stavbenika in oblikovalca slovenske besede, „zaljubljenca“ v lepoto slovenskega jezika. še zlasti v tem, da si nabavimo njegovega najljubšega otroka: Krylova Basni!

M. K-a.

O B Z O R N I K

DESETLETNICA SMRTI HRVAŠKE KOMPONISTKE. Arhitektura in kompozicija sta oni dve umetniški panogi, v katerih je ženska doslej pokazala najmanjšo stvariteljsko moč. Kar se tiče arhitekture, je to povsem razumljivo, saj ji je bila šele v zadnjih desetletjih dana možnost študija; drugače je z glasbo, ki se ji je stoletja posvečala vsaj toliko kot moški in dosegla z interpretacijo tujih kompozicij enake umetniške uspehe. Ali je temu vzrok njena za to panogo apriorno manj produktivna narava ali le nižja stopnja razvoja (doslej je pokazala tudi druge abstraktne panoge manj smisla kot moški), ali pa celo samo pomanjkanje Pejačević Dora (rojena 10. septembra 1885. v Našicah, umrla 5. marca 1923. v Münchenu, poročena z Otonom Zumbeljem), je zaenkrat s svojim redkim kompozitorskim talentom še redka izjema v Jugoslaviji. Studirala je v Zagrebu in Dresdenu instrumentacijo, kompozicijo in violino. Skomponirala je 58 klavirskih, komornih in simfoničnih skladb. Od poslednjih pridejo v poštev: Koncert za klavir in orkester (op. 41), Simfonija za veliki orkester (op. 48), Fantasie concertante za klavir in orkester (op. 49), Uvertura za veliki orkester. — Nemška šola in stalno življenje v Nemčiji je vplivalo tudi na njeno pretežno romantično ustvarjanje. „V kompozicijski tehniki pa tudi vsebinsko ni bila dovolj izdelana. To je razlog, da njena dela ne ostavljajo jačjega vtisa“. (Dobronić Anton.) B.

DR. BENEŠ O ŽENSKEM DELU NA MEDNARODNEM P O P R I Š Č U. Češki zunanji minister dr. Beneš je govoril v senatu o važnosti mednarodnih zastopnikov ter je rekel med drugim: „Naša javnost se ne zaveda, kako so nekatere organizacije, n. pr. Zveza društev za Društvo narodov ter vrste mednarodnih ženskih združenj silno važne organizacije za mednarodni položaj držav. Ker je baš sedaj ženska volilna pravica in sodelovanje žene v politiki tako važno, je treba oceniti žensko delo na mednarodnih popriščih. Udeležba žen na mednarodnih kongresih je nujno potrebna državi in demokraciji.“

Z A Š Č I T A D E L A V K N A K I T A J S K E M. Zakon prepoveduje mladini od 14.—16. leta nameščenje po tovarnah, kjer uporabljajo strupe ali škodljivo paro. Ne smejo streči strojem, ki so v pogonu, ne izpraznjevati kotlov i. t. d. Žene ne smejo delati od 10. zvečer do 6. ure rano ter imajo pravico na osemtedenski porodni dopust s polno plačo. Ženske mezde so enake moškim, če je tudi delo enako.

D R U Š T V O G O S P O D I N J so ustanovili celo na Javi. Prvo leto je dobilo združenje 13.000 članic.

M E D N A R O D N I Ž E N S K I K O N G R E S priredi Narodni ženski savez Ujedinjenih držav letošnje počitnice o priliki svetovne razstave v Chikagu. Takoj po kongresu pa bo mednarodno zborovanje pisateljic, združeno z razstavo ženskih knjig. Sodelovanje so doslej obljubile Angležimje, Francozinje, Italijanke in Čehinje. Vsaka pisateljica bo poslala na razstavo po en izvod svoje najpomembnejše knjige.

E L E A N O R R O O S E V E L T, žena novoizvoljenega ameriškega predsednika, je idealen primer preudarne in življenjsko sposobne sodobne Američanke. Njen mož je bil že več let guverner države New York, ona je pa poleg gospodinjstva neumorno delala tudi izven doma. Zgledno je vzgojila troje otrok in uživa materinsko radost nad štirimi vnuki. Njena pedagoška nadarjenost je nadpovprečna. V New Yorku je z dvema drugima ženama ustanovila višjo deklško šolo, kjer še sedaj predava zgodovino in literaturo. Izdaja uvaževan časopis „Baby just Baby“ in objavlja vzgojne članke v raznih listih. Časopis misli sama voditi in urejevati tudi v Beli hiši. Ustanovila je tudi tovarno za pohištvo, z velikim okusom in zgodovinskim smislom vodi izdelavo pohištva v starinskem slogu kolonijalne dobe.

Eleonor je tudi vzorna žena. Ko ji je pred leti mož obel za posledicami detinske poškodbe in se je berglami in aparati, je bila vedno pri njem, ga bodrila in spremljala pri delu. — Ameriške žene vidijo v njej zaščitnico ženskega pokreta.

VSEBINA 4. ŠTEVILKE

MARIJA OMELJČENKOVA — P. H.: BOŽENA VIKOVA - KUNETICKA
BOŽENA VIKOVA - KUNETICKÁ — P. HOČEVARJEVA: IZ KNJIGE: IGNOTA:
MÁ LÁSKO

† ZOFKA KVEDER - DEMETROVIČEVA: TRI SESTRE (Nadašjevanje)

MARA LAMUTOVA: I. N. R. I.

MARIJA BORSNIKOVA: SRBSKE KNJIŽEVNICE

M. RAKIČ: JEFIMIJA

JANEZ ROŽENCVET: USPEHI KARLE BULOVEC - MRAKOVE V TUJINI

DR. L. SUŠNIK: V POJASNILO

• PREDLOG ZA ZAKON O POBIJANJU SPOLNIH BOLEZNI IN PROSTITUCIJE
KNJIŽEVNOST IN UMETNOST: Koncert Pavle Lovštevove (Pia Menardijeva) —

† Bogomil Vdovč (M. K.-a)

OBZORNIK:

PRILOGE: Naš dom — Kroji — Ročna dela

Zenski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina Din 64.—, polletna Din 32.—, četrtletna Din 16.—, za U. S. A. Dol. 2.—, za Avstrijo Sch. 10.—, ostalo inozemstvo Din 85.—
Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici 12/II. — Izdaja Konzorcij „Ženski Svet“ v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Marica Bartolova.

Tiskali J. Blasnik nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani.
Odgovoren L. Mikuš.

V aprilu ne pozabite poravnati naročnino!

DAROVI ZA TISKOVNI SKLAD

Sirc Zdenka Din 16; Bucik Marjana Din 6; Korošec Ivanka Din 8; Gregorin Marija Din 2; Satej Ivana Din 15; Kosovel Edvina Din 15; Celarec Marija Din 5; Falž Hanna Din 5; Hvala Emilija Din 15; Gregorič Ana Din 20; Kočevar Anica Din 6; Berlot Marija Din 2; Bovha Marica Din 6; Čuš Lenka Din 8; Simic Pavla Din 6; Modic Mara Din 6; Lisac Antonija Din 2; Bole Fini Din 6; Peršič Marija Din 3; Vivod Judita Din 1; Vatovec Čedka Din 6; Borko Trežika Din 4; Kos Marijeta Din 6; Fani Kuhar Din 6; Seljak Minka Din 2; Drobny Marija Din 6; Kosmač Malči Din 1; Rajh Mimica Din 16; Puhar Marica Din 2; Perko Anica Din 1; Milič Ivanka Din 6; Brečko Mira Din 4; Kuharič Roza Din 3; Žabkar Mara Din 3; Prosen Cilka Din 6; Badnjaj Antonija Din 1; Stegu Zora Din 6; Munda Ivanka Din 2; Plavec Rezi Din 6; Zagrajskec Kristina Din 2; Ferjan Izabela Din 3; Janša Vida Din 3; Podbregar Ivana Din 4; Jošt Marija Din 1; Sušteršič Milojka Din 2; Krivic Anžeka Din 36; Merstavič Angela Din 6; Gorjan Marija Din 8; Horvat Albina Din 2; Nadler Nežica Din 6; Pogačnik Zofija Din 6; Leban Tonka Din 4; Gruden Marica Din 4; Mikolič Marija Din 4; Pavšek Anica Din 3; Peric Urška Din 6; Vidic Mica Din 6; Novak Marija Din 4; Čekada Marija Din 8; Šerbec Oreti Din 2; Masterl Marija Din 6; Stiglic Albina Din 6; Kodrič Draga Din 1; Pangršič Karla Din 2; Meznarič Marija Din 6; Mravljec Ivanka Din 4; Prelogar Zinka Din 6; Gomzi Marija Din 1; Vrabl Zora Din 6; Martinič Fani Din 6; Demarin Zora Din 4; Rismondo Annie Din 36; Brencič Marica Din 6; Oblak Julči Din 3; Rozman Slavica Din 3; Turšek Ivanka Din 1; Zajec Slava Din 2; Ovsec Pavla Din 1; Senčar Justina Din 3; Trebec Amalija Din 4; Čopuder Ilonka Din 4; Trošt Olga Din 6; Može Anica Din 3; Stempihar Mira Din 6; Kalšek Ana Din 1; Jaklič Stefi Din 4; Novak Justina Din 6; Kopač Marija Din 1; Franceta Margit Din 1; Palečková Mici Din 6; Rancinger Rozalija Din 11; Adolf Radan Din 8; Rantar Mara Din 6; Prus Deva Din 3; Pinter Marija Din 16; Cvilk Tončka Din 4; Uršič Olga Din 6; Tanjšek Fani Din 6; Košenina Minka Din 2; Laznik Kristina Din 6; Pikuš Berta Din 4; Strah Minka Din 4; Lina dr. Dobovšek Din 6; Costič Viktorija Din 4; Končar Pavla Din 10; Gasparovič Marica Din 1; Balič Justina Din 4; Stejko Marija Din 3; Habjan Ana Din 4; Ferluga Zofija Din 5; Lelek Elza Din 6; Sirc Marija Din 4; Fliegelmüller Steška Din 4; Ažman Marica Din 6; Rihar Ema Din 3; Muha Vanda Din 6; Miloš Marija Din 1; Nemeč Pavla Din 6; Wetz Karolina Din 6; Kotnik Danica Din 2; Blizjak Josipina Din 3; Lavrič Franja Din 6; Koderman Marija Din 3; Mejak Dora Din 2.

Dokazano dobro blago in po-
ceni sukno, svilo, platno itd.

samo v Trpinovem
bazarju v Mariboru

Gospodinje, kupujte pri

B. ŽILIČ,

trgovina z železnino, porcelanom in steklenino,
Ljubljana, Dunajska c. 11., poleg „Figovca“

vse gospodinjske potrebščine, kuhinjsko posodo, emajlirano in
aluminjasto, porcelan, steklenino, razne moderne stroje za ku-
hinjo, jedilni pribor, karnise i. t. d.

Moderno in solidno

boste oblečene, ako kupite blago za svoj spomladanski plašč,
kostim, volнено blago in svilo za obleko, kakor tudi vsako-
vrstno blago za perilo pri tvrdki

R. MIKLAUC „Pri Škofu“

LJUBLJANA, Lingarjeva-Medarska ul., pred Škofijo

Ugodne cene!

Točna postrežba!

